

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ajoneuvo- ja liikennepalveluhankintojen ympäristö- ja energiatehokkuusvaatimuksista annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ajoneuvo- ja liikennepalveluhankintojen ympäristö- ja energiatehokkuusvaatimuksista annetun lain muuttamisesta (HE 264/2022 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Pinja Oksanen, liikenne- ja viestintäministeriö
- ympäristöneuvos Taina Nikula, ympäristöministeriö
- ylitarkastaja Katri Myllykoski, Liikenne- ja viestintävirasto
- yksikönjohtaja Sami Aherva, Helsingin kaupunki
- logistiikkapäällikkö Hannu Niskanen, Lapin hyvinvointialue
- henkilöliikenneasiantuntija Seija Säkkinen, Lapin hyvinvointialue
- logistiikkasuunnittelija Lassi Puurunen, Pohjois-Karjalan hyvinvointialue
- logistiikkapäällikkö Juha-Matti Ratilainen, Pohjois-Karjalan hyvinvointialue
- kehittämispäällikkö Johanna Vilkuna, Suomen Kuntaliitto
- johtaja Leena Setälä, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Maakuljetuspooli
- Invalidiliitto ry
- Linja-autoliitto
- Suomen Paikallisliikenneliitto ry
- Suomen Taksiliitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ajoneuvoneuvo- ja liikennepalveluhankintojen ympäristö- ja energiatehokkuusvaatimuksista annettua lakia. Laissa määriteltäisiin vähimmäisvelvoitteet, joita hyvinvointialueiden, Helsingin ja HUS-yhtymän tulee noudattaa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen ajoneuvo- ja liikennepalveluhankinnoissa. Velvoitetasot olisi porrastettu

Valiokunnan mietintö LiVM 21/2022 vp

kolmeen eri luokkaan alueellisten erityispiirteiden mukaan. Lisäksi kuntayhtymien ja kuntataustaisten yhtiöiden velvoitetasoja selkeytettäisiin.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

(1) Valiokunta pitää lain tavoitetta päästöttömien ajoneuvojen lisäämisestä julkisissa hankinnoissa kannatettavana. Asiantuntijakuulemisessa on pääosin arvioitu, että ehdotetut velvoitteet ovat toteutettavissa Suomen olosuhteissa. Esitys tukee fossiilittoman liikenteen tiekartan tavoitetta puolittaa liikenteen päästöt vuoteen 2030 mennessä ja tukee vastaavasti myös Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa (KAISU) asetettuja tavoitteita. Velvoiteosuuksien asettaminen hyvinvointialueille on tarpeen, koska niille siirtyy toimintoja, jotka aiemmin ovat olleet kuntien ja kuntayhtymien vastuulla. Valiokunta pitää myös hyvänä, että esitys selkeyttää kuntayhtymien ja kuntataustaisten yhtiöiden velvoitteita.

(2) Saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää tarpeellisena, että M1-luokan ajoneuvot, jotka ovat soveltuvia pyörätuolissa istuvan henkilön kuljettamiseen, jäävät lain soveltamisalan ulkopuolelle ajoneuvokaluston saatavuuden ja yhdenvertaisten liikkumismahdollisuuksien turvaamiseksi. Samoin erikoisvarustellut ajoneuvot, kuten hälytysajoneuvot, jäävät perustellusti lain soveltamisalan ulkopuolelle.

(3) Asiantuntijakuulemisessa on korostettu esityksen kustannusvaikutusten osalta, että kokonaiskustannuksia kasvattaa tarvittavan lataus- tai jakeluverkoston rakentaminen ja kehittäminen. Asiantuntijakuulemisessa on painotettu, että monilla alueilla on tällä hetkellä merkittäviä puutteita lataus- ja jakeluverkoston kattavuudessa. Valiokunta painottaa, että lataus- ja jakeluverkoston kehittämisessä on tarpeen huomioida palvelujen toimivuus alueellisesti siten, että latausposteja rakennetaan palvelutuotannon tarpeiden mukaisesti.

(4) Saadun selvityksen mukaan esityksen valmistelussa on pyritty lieventämään hankintoihin kohdistuvaa kustannuspainetta eriyttämällä velvoitteet alueellisesti. Asiantuntijakuulemisessa on kuitenkin pidetty monien haja-asutusalueiden velvoiteprosentteja nykytilanteeseen nähden varsin korkeina ottaen huomioon myös joidenkin ajoneuvojen saatavuuteen ja pitkiin toimitusaikoihin liittyvät haasteet.

(5) Saadun selvityksen mukaan liikenne- ja viestintäministeriö tekee vuoden 2024 loppuun mennessä laista jälkiarvioinnin, jossa arvioidaan kuntien vähimmäisosuuksien eriyttämisen perusteena olevien tekijöiden kehitys sekä kuntien prosentuaalisten osuuksien päivityksen tarve toisen hankinta-ajanjakson (2026—2030) osalta. Valiokunta pitää tärkeänä, että asiaa, siihen liittyviä haasteita ja erityisesti sen kustannusvaikutuksia seurataan ja arvioidaan tiiviisti jo ennen mainittua ajankohtaa. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että hyväksyessään voimassa olevan lain eduskunta hyväksyi (EV 106/2021 vp — HE 70/2021 vp) myös lausuman, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto huolehtii jo ennen esityksessä tarkoitettua väliarviointia kuntien rahoitusperiaatteen toteutumisesta myös käytännössä.

Valiokunnan mietintö LiVM 21/2022 vp

(6) Valiokunta painottaa lisäksi, että lain täytäntöönpanossa tarvitaan välttämättä viranomaisohjeistusta ja neuvontaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että Liikenne- ja viestintäviraston määrärahojen riittävydestä huolehditaan sen valvonta- ja neuvontatehtävien asianmukaiseksi hoitamiseksi.

(7) Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että lain toteutumisen seurannassa on tarpeen, että Liikenne- ja viestintäviraston raportointitieto olisi myös hankintayksiköiden käytettävissä. Samalla on tuotu esille tähän tarkoitukseen käytettävän ajoneuvorekisterin seurantaportaalin kehittämisen tarve. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan mainittujen tietojen luovuttaminen hyvinvointialueille on mahdollista jo nykyisen lainsäädännön perusteella. Valiokunta pitää tärkeänä, että tietojen luovuttaminen toteutetaan mahdollisimman joustavalla tavalla.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Lakitekniset korjaukset. Valiokunta on lisännyt tarvittavat katkoviivat esityksen 4, 9 ja 10 §:ään.

Liite 4. Valiokunta on laskenut Lapin ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueiden vähimmäisosuuksia ehdotetusta 35 %:sta 20 %:iin. Saadun selvityksen mukaan molemmilla alueilla on merkittäviä haasteita tarvittavan lataus- ja jakeluverkoston kehittämisessä ja mm. sähköautojen hyödyntämisessä paikallisten olosuhteiden, kuten erittäin pitkien etäisyyksien ja mm. harvan asutuksen vuoksi. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan edellä mainittujen muutosten jälkeen hyvinvointialueiden vähimmäisosuuksien keskiarvo vastaa nyt voimaan saatettavassa direktiivissä asetettua 38,5 prosentin vaatimusta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Liikenne- ja viestintävaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 264/2022 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

ajoneuvo- ja liikennepalveluhankintojen ympäristö- ja energiatehokkuusvaatimuksista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ajoneuvo- ja liikennepalveluhankintojen ympäristö- ja energiatehokkuusvaatimuksista annetun lain (740/2021) 4 §:n 10 kohta ja 9 §:n 2 momentti sekä

Valiokunnan mietintö LiVM 21/2022 vp

lisätään 4 §:ään uusi 11 kohta, 9 §:ään uusi 3 momentti ja 10 §:ään uusi 3 momentti sekä lakiin uusi liite 4 seuraavasti:

4 §

Määritelmät

Tässä laissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitetaan:

10) *todellisissa ajo-olosuhteissa mitatuilla päästöillä (RDE)* ilman epäpuhtauksia aiheuttavia päästöjä, jotka ilmoitetaan moottoriajoneuvojen ja niiden perävaunujen sekä tällaisiin ajoneuvoihin tarkoitettujen järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta, asetusten (EY) N:o 715/2007 ja (EY) N:o 595/2009 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/858 mukaisessa vaatimustenmukaisuustodistuksessa;

11) *kuntataustaisella yhtiöllä* yhtiötä, jossa yhdellä tai useammalla kunnalla tai kuntayhtymällä on määräysvalta ja jossa yhden tai useamman kunnan tai kuntayhtymän yhteenlaskettu omistusosuus on 50 prosenttia tai enemmän.

9 §

Henkilöautoja ja kevyitä hyötyajoneuvoja koskevat vähimmäisosuudet

Edellä 1 momentissa mainittua vähimmäisosuutta ei sovelleta kuntien tai hyvinvointialueiden hankintoihin. Hankintayksikön on varmistettava, että ensimmäisellä ja toisella hankinta-ajanjaksoilla ajoneuvohankintoina hankittujen ja palveluhankintoina hankittujen palveluiden tuottamiseen käytettyjen henkilöautojen ja kevyiden hyötyajoneuvojen kokonaislukumäärästä kuntien hankinnoissa vähintään liitteessä 1 ja hyvinvointialueiden hankinnoissa vähintään liitteessä 4 mainitun alueellisen jaon mukainen vähimmäisosuus on 6 §:ssä määritellyjä ympäristöystävällisiä ja energiatehokkaita henkilöautoja ja kevyitä hyötyajoneuvoja.

Edellä 1 momentissa mainittua vähimmäisosuutta ei myöskään sovelleta kuntayhtymän tai kuntataustaisen yhtiön hankintoihin. Tällaisen hankintayksikön hankintoihin sovelletaan liitteessä 1 mainittua kunnan vähimmäisosuutta. Jos kuntayhtymän tai kuntataustaisen yhtiön toiminta-alue on yhden maakunnan alueella, mutta sen toiminta-alueella sijaitsevissa kunnissa noudatetaan liitteessä 1 mainittuja eri vähimmäisosuuksia, tulee kuntayhtymän tai kuntataustaisen yhtiön varmistaa, että henkilöautojen ja kevyiden hyötyajoneuvojen kokonaislukumäärästä 6 §:ssä tarkoitettuja ympäristöystävällisiä ja energiatehokkaita henkilöautoja ja kevyitä hyötyajoneuvoja on vähintään liitteessä 4 mainittu vähimmäisosuus. Jos kuntayhtymän tai kuntataustaisen yhtiön toiminta-alue on useamman maakunnan alueella, ja sen toiminta-alueilla sijaitsevissa kunnissa noudatetaan liitteessä 1 mainittuja eri vähimmäisosuuksia, tulee kuntayhtymän tai kuntataustaisen yhtiön varmistaa, että henkilöautojen ja kevyiden hyötyajoneuvojen kokonaislukumäärästä 6 §:ssä tarkoitettujen ympäristöystävällisten ja energiatehokkaiden henkilöautojen ja kevyiden hyötyajoneuvojen osuus on vähintään keskiarvo liitteessä 4 mainituista vähimmäisosuuksista.

Valiokunnan mietintö LiVM 21/2022 vp

10 §

Kuorma-autohankintoja koskevat vähimmäisosuudet

Edellä 1 momentissa mainittua vähimmäisosuutta ei myöskään sovelleta sellaisten kuntayhtymien tai kuntataustaisen yhtiöiden hankintoihin, joiden toiminta-alueilla sijaitsevissa kunnissa noudatetaan samaa liitteessä 2 mainittua alueellisen jaon mukaista vähimmäisosuutta. Tällaisen hankintayksikön tulee varmistaa, että kuorma-autojen kokonaislukumäärästä vähintään 2 momentissa tarkoitettu osuus on ympäristöystävällisiä ja energiatehokkaita kuorma-autoja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö LiVM 21/2022 vp

Liite 4

Lain 9 §:n 2 momentissa tarkoitetut alueelliset vähimmäisosuudet lain 6 §:n mukaisia ympäristöystävällisiä ja energiatehokkaita henkilöautoja ja kevyitä hyötyajoneuvoja

Alueet	Ensimmäinen hankinta-ajanjakso	Toinen hankinta-ajanjakso
<i>Hyvinvointialueiden hankinnat</i>		
Etelä-Karjala	45 %	45 %
Helsinki	45 %	45 %
HUS	45 %	45 %
Itä-Uusimaa	45 %	45 %
Kanta-Häme	45 %	45 %
Keski-Suomi	45 %	45 %
Keski-Uusimaa	45 %	45 %
Kymenlaakso	45 %	45 %
Länsi-Uusimaa	45 %	45 %
Pirkanmaa	45 %	45 %
Päijät-Häme	45 %	45 %
Satakunta	45 %	45 %
Varsinais-Suomi	45 %	45 %
Vantaa ja Kerava	45 %	45 %
Etelä-Pohjanmaa	35 %	35 %
Lappi	35 %	35 %
Pohjanmaa	35 %	35 %
Pohjois-Karjala	35 %	35 %
Pohjois-Pohjanmaa	35 %	35 %
Pohjois-Savo	35 %	35 %
Etelä-Savo	20 %	20 %
Kainuu	20 %	20 %
Keski-Pohjamaa	20 %	20 %
Lappi	20 %	20 %
Pohjois-Karjala	20 %	20 %

Valiokunnan mietintö LiVM 21/2022 vp

Helsingissä 11.1.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Suna Kymäläinen sd

jäsen Pekka Aittakumpu kesk

jäsen Heikki Autto kok

jäsen Seppo Eskelinen sd

jäsen Petri Huru ps

jäsen Juho Kautto vas

jäsen Jari Kinnunen kok

jäsen Jouni Kotiaho ps

jäsen Johan Kvarnström sd

jäsen Joonas Könttä kesk

jäsen Sheikki Laakso ps

jäsen Jenni Pitko vihr

jäsen Mirka Soinikoski vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Juha Perttula